

Det är tidig morgon och Caroline Liljegren är i full färd med dagens första prinsesstårter. Hon är reumatiker, och tack vare aktivitetsersättning klarar hon sitt drömjobb som konditor. Nu är hon orolig för hur det ska bli om regeringen gör verklighet av ett utredningsförslag att slopa aktivitetsersättningen till unga funktionshindrade.

DRÖMJOBET

- möjligt tack vare aktivitetsersättningen

Caroline Liljegren är 25 år och har arbetat som konditor i fem år. Hon har en fast anställning på halvtid och aktivitetsersättning, som tidigare kallades förtidspension, på 50 procent.

Nu vill en statlig utredning slopa aktivitetsersättningen för unga mellan 19 och 29 år. Istället föreslås en ny ersättning, sjukersättning till unga (SU). Men till skillnad från den nuvarande aktivitetsersättningen ska den nya bara kunna beviljas som hel ersättning och bara till den som för all överskådlig framtid bedöms helt sakna arbetsförmåga. Övriga hänvisas till Arbetsförmedlingen för åtgärder.

– Jag förstår inte hur de har tänkt. Jag både kan och vill arbeta, men sjukdomen hindrar mig från att arbeta heltid. Vad ska Arbetsförmedlingen kunna göra åt det? Jag kan inte försörja mig på ett halvtidsjobb. Om jag tvingas arbeta heltid säger sjukdomen ifrån och jag riskerar att bli sjuk på heltid. Blir jag utförsäkrad återstår bara socialbidrag. Då är det väl bättre med ett stöd för att kunna arbeta halvtid.

Caroline Liljegren har arbetat som konditor i fem år. Det fungerar tack vare aktivitetsersättningen på 50 procent.

Klockan sju varje morgon är Caroline Liljegren på plats i det anrika konditoriet och hembageriet på Barnhusgatan i centrala Stockholm. Då har nattbagarna gått hem och de sista plåtarna med matbröd har lyfts ur ugnarna. Det jobbet är för tungt för Caroline. Hennes specialitet är tårter. Huvuddelen av de tårter hon bakar är beställningstårter till företag och till olika jubileer, men många säljs också över disk i bageriets butik.

Prinsesstårten är hennes favorit. Den är rolig att göra. Men det ska vara äkta hallon i fyllningen, med sylt blir den för söt.

– Moussetårter är lite knepigare. Det tar tid med alla lager som ska stelna mellan varven. Men svårast är faktiskt vanliga gräddtårter. Det är svårt att spritsa grädden lodrätt på sidorna. Ibland blir det som en skidbacke när jag spritsar, skrattar hon.

Genuint hantverk

Det är ingen tvekan om att hon trivs med sitt yrke. Och nog har hon anledning att vara stolt. Konditoriet är vida berömt för sina tårter.

Hon har valt ett genuint hantverksyrke, långt ifrån självklart för en tjej med barnreumatism, det som på läkarspråk heter juvenil idiopatisk artrit.

Sjukdomen kom smygande när hon var i 12-årsåldern med muskelbristningar och värk i fötter, ben och knän.

– Jag var aktiv, höll på med orientering och ridning. Jag fick ingen riktig förklaring till min värk och ignorerade smärtan. Till slut gick en muskel av. Diagnosen fick jag först efter en remiss till Astrid Lindgrens barnsjukhus. Då var jag 16 år.

När Caroline Liljegren gick på gymnasiet hade hon inte en tanke på att bli konditor. Men hon jobbade extra på ett café och fick prova på att baka pajer. Där fick hon smak för att skapa bakverk.

– Jag kände direkt att detta var min grej. Efter gymnasiet började jag på en 1-årig KY-utbildning till konditor. Alla frågade hur jag kunde tro att jag skulle klara ett sådant

”Jag storrivs med mitt jobb, men sjukdomen gör att jag bara orkar arbeta halvtid.”

jobb. Men jag var envis och visste att jag skulle bli besviken om jag inte ens hade provat.

– Efter utbildningen jobbade jag heltid ett tag, men det fungerade inte. Jag orkade inte hålla igång en hel arbetsdag utan blev sjukskriven. Genom Arbetsförmedlingen för funktionshindrade fick jag sedan en praktikplats på halvtid på ett stort butiksbageri. Det gick så bra att jag fick fast jobb på halvtid, med lönebidrag och aktivitetsersättning. Det är så systemet ska fungera. Nu är jag på en mindre arbetsplats och det är perfekt. På ett litet ställe blir det mer variation i jobbet.

Öppen om sjukdomen

Caroline Liljegren har varit öppen med sin sjukdom när hon har sökt jobb. Det är bäst att säga som det är direkt, anser hon.

– Man kan ju inte gå omkring och låtsas att man bara har lite ont i ryggen. Jag har en reumatisk sjukdom som gör att jag inte kan inte lyfta tunga saker och jag kan inte utföra de mest småpilliga arbetsmomenten. På min arbetsplats får jag hjälp med sådant.

Hon håller med om att unga människor inte ska kunna förtidspensioneras hur lätt som helst. Som ordförande i Unga

Reumatiker har hon hört talas om att många förr blev erbjudna förtidspension direkt efter gymnasiet, ”för att de nog inte skulle kunna få jobb”.

– Sånt gör mig arg. Så får det inte vara. Det är mänskligt och ekonomiskt slöseri. Alla måste kunna få hjälp att hitta ett lämpligt arbete som de klarar av. Men jag blir precis lika arg när jag tänker på hur vi som har ett funktionshinder ofta klumpas ihop, som i utredningen om slopad aktivitetsersättning. De verkar tro att alla som har ett funktionshinder är lika och behöver precis samma åtgärder.

Tröttheten värst

– Ungefär hälften av dem som i dag har aktivitetsersättning har någon form av utvecklingsstörning eller allvarligt psykiskt funktionshinder. Läser man utredningens förslag inser man att det i stort sett bara är dessa som i fortsättningen ska kunna få den nya sjukersättningen. Övriga ska hänvisas till Arbetsförmedlingen för åtgärder. Har de glömt oss som har ett fysiskt rörelsehinder? Hur har de tänkt för oss? De ser diagnoser, men inte individerna, säger hon.

Caroline Liljegren har provat att arbeta heltid, så hon vet vad som händer om hon pressar sig för hårt.

– Då kommer skoven. Jag får ont i kroppen med feber-

”...det största problemet är att systemet är så fyrkantigt, och det löser man inte genom att göra det ännu mer fyrkantigt.”

känsla och inflammationen i lederna blossar upp. Och så blir jag så trött, så trött. Tröttheten är nästan det värsta, den är typisk för sjukdomen men den syns inte, så det kan vara svårt för andra att förstå hur trött man är. Redan med ett halvtidsjobb pressar jag kroppen för att orka. Jag arbetar mellan 7 och 11 och när jag kommer hem är jag så trött att jag somnar. Jag orkar helt enkelt inte hålla igång en hel arbetsdag och det beror på sjukdomen, inte på jobbet i sig.

– Visst finns det brister i dagens system med aktivitetsersättning. Det behövs till exempel bättre utredningar om vilka aktiviteter olika personer behöver för att kunna bli bättre. Men det största problemet är att systemet är så fyrkantigt, och det löser man inte genom att göra det ännu mer fyrkantigt, säger hon.

I dag kan man få 25, 50, 75 eller 100 procents aktivitetsersättning. Med det nya förslaget blir det 100 procent eller ingenting. Caroline Liljegren vill att man ska gå andra vägen och göra fördelningen mellan arbetstid och stöd ännu mer flexibel. Då skulle var och en få bättre möjligheter att arbeta efter sin egen förmåga.

Text: Lotta Tillström

Foto: Hans Petersson

Caroline Liljegren vill ha ett mer flexibelt system, som är bättre anpassat till var och ens arbetsförmåga.

Nytt men likvärdigt **studiestöd**

Kristin Eriksson.

Stödet till unga med funktionshinder som studerar behöver förändras anser utredningen ”Brist på brådskan” som föreslår omfattande förändringar av aktivitetsersättningen till unga.

Enligt utredningens förslag ska unga med funktionshinder som studerar inte längre kunna få aktivitetsersättning.

De ska i stället få del av studiestödsystemet som administreras av Studiestödsnämnden, CSN. För unga som arbetar och får aktivitetsstöd kan det bli stora förändringar men för dem som studerar blir de praktiska förändringarna små.

Kristin Eriksson är 23 år, ledamot i styrelsen för unga reumatiker. Hon läser in gymnasiekompetens på folkhögskola och räknar med att hinna ta sin gymnasieexamen i år och kommer därför inte att hinna beröras av ett nytt system.

– Efter studenten vill jag ut och jobba, och då blir reglerna för studiestöd inte aktuella för mig, säger hon.

Utredningen tycker det är bättre att studiestödet för unga med funktionshinder administreras av CSN än av Försäkringskassan som har hand om dagens aktivitetsersättning. Förslaget innebär att unga med funktionshinder som studerar ska få studiebidrag fram till och med första halvåret det år de fyller 20 år.

Om studierna fram till gymnasiekompetens inte är klara då och det beror på ett funktionshinder betalas i stället ett förhöjt studiebidrag ut. Bidraget är för närvarande 6 000 kronor per månad och ska inte kunna kombineras med studielån.

Ett problem med det förhöjda bidraget, som finns för vissa grupper redan i dag, är att det bara betalas ut så länge de anslagna pengarna räcker. Vissa år har pengarna i anslaget tagit slut och då har inte bidraget betalats ut till alla som varit berättigade att få det. Det vill utredningen ändra på och föreslår en lagändring som innebär att unga funktionshindrade som studerar till gymnasieexamen ska få laglig rätt till bidraget.

Text: Magnus Lindström

Foto: Anna Karin Östlund

Utredning vill ta bort aktivitetsersättning till unga

”Varannan bör kunna klara sig på arbetsmarkanden”

Hälften av de 24 000 unga som i dag har aktivitetsersättning bör kunna klara sig på arbetsmarknaden. Den bedömningen gör den statliga utredningen ”Brist på brådska” som lämnades till socialförsäkringsminister Cristina Husmark Pehrsson strax före jul förra året.

Utredningen vill slopa aktivitetsersättningen för personer under 30 år. Istället föreslås en ny ersättningsform, sjukersättning till unga (SU), för de ungdomar som har så omfattande funktionsnedsättningar att de aldrig kommer att kunna arbeta.

Utredaren Adriana Lender bedömer att omkring hälften av dem som i dag har aktivitetsersättning får rätt till den nya ersättningen, som bara kan beviljas på heltid.

Den nuvarande aktivitetsersättningen infördes den 1 januari 2003 och ersatte då förtidspension och sjukbidrag för personer i åldrarna 19 - 29 år. Tanken med en särskild ersättning till unga var att de, under tiden de fick ersättning, skulle erbjudas olika typer av aktiviteter för att öka sin prestationsförmåga. På så sätt skulle också arbetsförmågan kunna utvecklas. Målet var att personen på sikt skulle kunna lämna ersättningen för att börja arbeta. Men detta har inte fungerat.

Många som i dag har aktivitetsersättning behöver olika insatser för att komma ut på arbetsmarknaden, men har inte fått tillgång till sådana och utredningen anser att aktivitetsersättningen på den punkten varit ett misslyckande.

Utredningen föreslår därför att Arbetsförmedlingen ska få ett tydligare och utökat ansvar för unga personer med funktionsnedsättning, som behöver hjälp att etablera sig på arbetsmarknaden.

I slutet av 2008 hade nästan 24 000 personer aktivitetsersättning. Antalet unga som har ersättning från sjukförsäk-

”Vi tänker oss därför att den grupp som kommer att motta SU till största delen består av personer med måttlig eller grav utvecklingsstörning, vissa omfattande former av cerebral pares, vissa traumatiska hjärnskador samt fosterskador eller kromosomavvikelser som medför komplicerade funktionsnedsättningar. Det är också tänkbart att vissa sjukdomar med progredierande förlopp kan ge rätt till ersättning, beroende på hur långt framskriden sjukdomen är. Att den grupp som SU kommer att avse har så pass omfattande funktionsnedsättningar innebär att många av de tillstånd som i dag ger rätt till aktivitetsersättning sannolikt inte enskilt kommer att ge rätt till SU.”

Ur utredningen **Brist på brådska**

– en översyn av aktivitetsersättningen, sid. 89-90

Progredierande förlopp innebär att sjukdomen förvärras mycket snabbt (red:s anm.).

ringen har ökat markant de senaste 10-15 åren. Under 1995 nybeviljades 1 900 ungdomar förtidspension/sjukbidrag. 2007 var motsvarande siffra för aktivitetsersättningen 6 700. Någon motsvarande förändring i befolkningens sjuklighet kan inte konstateras, menar utredningen och bedömer därför att den kraftiga ökningen av aktivitetsersättningar i huvudsak beror på brister både i regelverket och i hur samhället tar ansvar för gruppen unga med funktionsnedsättning.